

**LUHMANN SOSYOLOJİSİ VE
SOSYAL HAREKETLER
GEZİ PARKI ÖRNEĞİ**

Selman YARCI

Bu kitabın yayın hakkı SİYASAL KİTABEVİ'ne aittir. Yayınevinin ve yayıncısının yazılı izni alınmaksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.

Luhmann Sosyolojisi ve Sosyal Hareketler

Gezi Parkı Örneği

Yazar: Selman Yarcı

Editör: Ertan Akkaş

Kapak ve Sayfa Düzeni: Buse Dilara Dirim

©Siyasal Kitabevi Tüm Hakları Saklıdır.

2022 Eylül, Ankara

ISBN No: 978-625-7424-61-5

Siyasal Kitabevi-Ünal Sevindik

Yayıncı Sertifika No: 14016

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay-Ankara

Tel: 0(312) 419 97 81 pbx

Faks: 0(312) 419 16 11

Baskı:

Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.

Sertifika No: 47865

İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48

Tel: 0(312) 341 36 67

Dağıtım:

Siyasal Kitabevi

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay/Ankara

Tel: 0(312) 419 97 81 pbx

Faks: 0(312) 419 16 11

e-posta: info@siyasalkitap.com

<http://www.siyasalkitap.com>

**LUHMANN SOSYOLOJİSİ VE
SOSYAL HAREKETLER
GEZİ PARKI ÖRNEĞİ**

ÖZGEÇMİŞ

Selman YARCI, 1980 yılında Almanya'nın Düren şehrinde doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini sırasıyla Merzifon, Düzce ve İstanbul'da tamamladı. 2002 yılında Selçuk Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden mezun olduktan sonra aynı yıl içerisinde dil ve lisansüstü eğitimi için yurt dışına gitti. Almanya'nın Aachen şehrinde aldığı dil eğitimi sonrası 2009 yılında sunduğu teze Siegen Üniversitesi, Comparative Social Science Anabilim Dalı'nda yüksek lisans derecesi olarak Türkiye'ye döndü. 2017 yılında Sakarya Üniversitesi, Sosyoloji Anabilim Dalı'nda doktora eğitimini tamamladı. Halen Yalova Üniversitesi, Sosyal Hizmet ve Danışmanlık Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Akademik olarak ilgi duyduğu alanlar arasında siyaset sosyolojisi, sosyal hareketler, yardım, iletişim ve suç gibi konular yer almaktadır. Almanca ve İngilizce bilmektedir. Evli ve çocukludur.

*Anneme ve Babama,
ve de
Ab-ı hayatım İlknur'a ve neşem Barbaros'a...*

İÇİNDEKİLER

ÖZGEÇMİŞ	5
İÇİNDEKİLER	9
KISALTMALAR	11
TABLO LİSTESİ	13
ŞEKİL LİSTESİ	15
FOTOĞRAF LİSTESİ	17
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR	19
GİRİŞ.....	21
ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ.....	28
BÖLÜM 1: YENİ SOSYAL HAREKETLER ÇAĞINDA İLETİŞİM.....	35
1.1. Kültür ve Kültürel Değişim	35
1.2. Siyaset, Siyasal Kültür ve Siyasal Kültürün Değişimi	39
1.2.1. İletişim Şekli Olarak Siyaset: Luhmanncı Siyaset	47
1.3. İletişim ve Toplum	51
1.3.1. Niklas Luhmann ve İletişim	54
1.3.2. Yeni Medya	57
1.3.3. Yeni Medya ve Mekân, Mekân ve Heterotopya	62
1.3.4. Yeni Medyanın Siyasal Kültür Üzerindeki Etkisi	69
1.4. Yeni Sosyal hareketler.....	73
1.4.1. Luhmann ve Sosyal hareketler	77
BÖLÜM 2: BULGULAR VE TARTIŞMALAR	83
2.1. Gezi Parkı Olayları: Rapor ve Katılımcı Analizi.....	83
2.2. Bir İletişim Süreci Olarak Gezi Parkı Olayları	90
2.2.1. Haberdar Olma ve Katılma- “Kim?”	92
2.2.1.1. Gezi Parkı Olaylarının İletişim Araçları	92
2.2.1.2. Katılım Motivasyonları	97
2.2.1.3. Katılımcı Profilleri: Herkes.....	101
2.2.2. Yeniden Biçimlenme- “Neden?”	108
2.2.2.1. Bireysellik ve Sosyal Kopuş Bileşkesinde Yeni Sosyallik	108
2.2.2.2. Merkezsiz-Anonim Farklar ve Kıyaslar; Yeni Ötekiler	111
2.2.2.3. Değişen İlişkiler ve Bağlılıklar; Yeni Katılım Pratikleri	113
2.2.3. Bizim Oralardan Melez Mekânlara - “Nerede?”	120
2.2.3.1. Melez Mekânlar; Sınırsızlaşma, Melezleşme, Medyalaşma ...	120
2.2.3.2. İnternet Çağında Ağlar Oluşturan Sosyal hareketler;	
Özerklik Uzamı	124

2.3. Gezi Parkı Olayları ve Türk Siyasal Kültürü.....	128
SONUÇ.....	145
KAYNAKÇA	151
EKLER.....	157
Ek 1: Görüşmeci Listesi	157

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliđi
AK Parti	: Adalet ve Kalkınma Partisi
akt.	: Aktaran
AVM	: Alışveriş Merkezi
Bkz.	: Bakınız
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
ç.n.	: Çevirenin notu
DHKP-C	: Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi
DNS	: Alan İsimlendirme Sistemi
DP	: Demokrat Parti
GZEİ	: Gerçek Zamanlı Elektronik İletişim
HDP	: Halkların Demokratik Partisi
IFBB	: Uluslararası Vücut Geliştirme Federasyonu
LGBT	: Lezbiyen, Gey, Biseksüel ve Transgender
ÖDP	: Özgürlük ve Dayanışma Partisi
PKK	: Kürdistan İşçi Partisi
SCF	: Serbest Cumhuriyet Fırkası
SFK	: Sosyalist Feminist Kolektif
SMS	: Kısa Mesaj Servisi
STÖ	: Sivil Toplum Örgütü
TCF	: Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası
TKP	: Türkiye Komünist Partisi
TV	: Televizyon

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Toplumsal Bir Alt Sistem Olarak Siyaset	50
Tablo 2: Harold Lasswell'in İletişim Modeli	51
Tablo 3: Toplumsal Bir Alt Sistem Olarak İletişim.....	54
Tablo 4: Toplumsal Bir Alt Sistem Olarak Sosyal hareketler.....	78

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Hiyerarşi vs. Heterarşi.....	65
Şekil 2: Luhmann'ın Toplumsal Evrim Şeması	70

FOTOĞRAF LİSTESİ

Fotoğraf 1: Siyasi Değiliz, Siviliz (Haziran 2013)	86
Fotoğraf 2: Örgütsüz Direniş (Haziran 2013).....	89
Fotoğraf 3: Revolution will be Tweeted (Haziran 2013).....	94
Fotoğraf 4: Medya, Medya (Haziran 2013)	95
Fotoğraf 5: Vedat Milör önerdi geldik (Haziran 2013)	100
Fotoğraf 6: Farklı Partiler aynı karede (Radikal, 2015).....	104
Fotoğraf 7: Biz Duygusal Çocuklarımız (Haziran 2013).....	116
Fotoğraf 8: All you need is Love (Haziran 2013).....	117
Fotoğraf 9: Anti Kapitalist Müslümanlar (Haziran 2013).....	118
Fotoğraf 10: Fidan dkiniz (Haziran 2013)	119
Fotoğraf 11: Devrim loading (Haziran 2013)	120
Fotoğraf 12: Artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacak (Haziran 2013)	123
Fotoğraf 13: Klavye başında değil meydanlarda varız (Haziran 2013)	126
Fotoğraf 14: Bunu istemedik (Haziran 2013)	129
Fotoğraf 15: Küfürle değil inatla diren (Haziran 2013).....	139
Fotoğraf 16: Cumhurbaşkanı Erdoğan açıklama yapıyor (CNN Türk, 2016).....	142

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Bu çalışma, Sakarya Üniversitesi, Sosyoloji Anabilim Dalı'nda 2017 yılında kabul edilmiş olan doktora tezinden hareketle hazırlanmıştır. Tez çalışmasının aslı büyük oranda korunmuş ve yayına hazırlama aşamasında sadece minör değişiklikler ve düzeltmelerle yetinilmiştir.

Hiç şüphe yok ki Türkiye toplumunun siyasal kültürüne ait toplumsal hafızanın içerisinde Gezi Parkı'nda vuku bulan olayların yeri bir başkadır. Mayıs 2013'te Gezi Parkı merkezli başlayan sosyal hareketlerin hangi toplumsal olguların bileşkesinde ortaya çıktığını anlamak ve açıklamaya çalışmak akademik olarak oldukça ilgi çekici ve bir o kadar da karmaşık bir sürecin üstesinden gelmeyi gerektirmektedir. İletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler ve bunların toplumsal sonuçları başta olmak üzere son birkaç on yıl içerisinde ortaya çıkan birçok faktör, Türkiye toplumunun da değişimine yön vermektedir. Gittikçe karmaşıklaşan günümüz toplumlarında sözkonusu bu değişim sürecinin nesnel toplumsal gerçekliğini anlamak için ise farklı bakış açılarını devreye sokmak olgusal gerçekliği daha net görmemizi sağlayabilir. Ne büyük mutluluk ki bu çalışma işte böyle eşine az rastlanır bir dönemde hazırlanmış ve içerisinde yaşadığım toplumun değişimine birinci elden tanıklık etmeme vesile olmuştur. Bu çerçevede temelde doktora tez sürecinin bir neticesi olan bu çalışma, tüm eksikliklerine rağmen, Gezi Parkı olaylarına Luhmann sosyolojisinin teorik araçlarıyla bakma ve farklı bir bakış açısı ortaya koyma gayreti içerisinde.

Bir doktora tezi yazım süreci -her ne kadar yoğun ve özverili de olsa- yazarı olan o tek kişinin emeğini aşan bir süreçtir. Bu bağlamda her doktora tezinde olduğu gibi bu tezin de sonuçlanması ve sonrasında kitaplaştırılması kolektif bir mesai ve emeğin neticesidir. Bu noktada, hemen şimdi şu anda, en başta sahaya yönelik tecrübelerini -tüm misafirperverlikleriyle- benimle paylaşan görüşmecilere teşekkür ederim. Çalışma sürecinde -tabi ki her emek değerli olmakla birlikte- bazı kimselerin emeği daha belirleyici olmuştur; dolayısıyla onların isimlerini özellikle zikretmek boyun borcudur. Öncelikle tez danışmanım Prof. Dr. Abdullah TAŞKESEN'e, tez izleme ve tez savunma süreçlerinde yer alma nezaketini gösteren hocalarım Prof. Dr. Hacı Musa TAŞDELEN'e, Doç. Dr. İrfan HAŞLAK'a, Prof. Dr. İshak TORUN'a ve Prof. Dr. Sevim ATİLA DEMİR'e emekleri için teşekkür ederim.

Doktora çalışması için alan seçiminden tez çalışması için örneklem seçimine, saha yönteminin belirlenmesinden tez içeriğinin düzenlenmesine ve nihayet çalışmayı kitaplaştırma sürecine kadar her aşamada bıkmadan ve usanmadan, *-inatla ve yıkılmasın diye-* yardımlarını ve desteğini esirgemeyen dostum ve hocam Polat S. ALPMAN'a, ufuk açıcı fikirleriyle ve yapıcı eleştirileriyle beni destekleyen –ve bunu baba olma sürecinin en sıkışık zamanlarında bana vakit ayırarak yapan– kadim dostum Göksel GÖKER'e, yayın öncesi son gözden geçirme için noktasından virgülüne her satırı didik didik etme hassasiyetini gösteren Nazan AYAN'a, huzur içerisinde çalışabilmem için gerekli ortamı sağlayan mesai arkadaşı hocalarım Mahmut Sami KÖKTAŞ, Zülal ŞAHİN ve Deniz ORMAN'a ayrıca teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışmanın kitaplaştırılması sürecinde başta Erkan AKKAŞ olmak üzere değerli emeklerini esirgemeyen Siyasal Kitabevi çalışanlarına ne kadar teşekkür etsem azdır.

Olduğum yerde olmamın sebepleri sevgili anneme, babama ve kardeşlerime her türlü destekleri için –ne diyebilirim ki- sadece minnettarım.

Ve nihayet, uzun bir aradan sonra tezin kitaba dönüştürülmesi süreci için de ihtiyaç duyduğum hayat enerjimin ve motivasyonumun kaynağı hayat arkadaşım İlknur ve bir gülüşüyle hayatımızı gül bahçesine çeviren evladımız Barbaros'un isimlerini de zikretmeden geçemeyeceğim; iyi ki varsınız!

Çınarcık, 2022

GİRİŞ

Niklas Luhmann, Almanca konuşulan ülkelerde bilinen fakat İngilizce çevirileri nispeten az olduğundan Türkiye’de pek bilinmeyen bir sistem kuramcısıdır. Klasik sistem kuramcılarından farklı olarak Luhmann, sistemleri, operasyonel öz üretim özellikleri vasıtasıyla kendilerini yenileyen yapılar olarak kurgular. Autopoietik sistem kuramıyla Luhmann, sosyal sistemlerin tarihsel ve işlevsel farklılaşmasını, sistemlerin hem sistem-çevre ayrımı içerisinde ve hem de sistemlerin açıklık-kapalılık özelliklerini göz önünde bulundurarak, sistemlerin kendi içerisinde kalarak öz üretimlerinin nasıl gerçekleştirdiklerini –yapıların ve işlevlerin nasıl oluşturulup korunduklarını– açıklamıştır (Ertong, 2011: 4-8). Bu bağlamda sistemler ne yaptıkları/neyi opare ettikleri ile tanımlanırlar. Ayrıca sistemler, organize edilmiş karmaşıklıklardır; sistemler şeylerden (Dinge) değil *operasyon*lardan (Operationen) oluşurlar.

Ayrıca Luhmann’ın sistem kuramına kazandırdığı bir diğer yeni düşünce de, toplumun temel biriminin iletişim olarak kurgulanmasıdır; ona göre bir sosyal sistemin parçalanamayan en küçük birimidir iletişim. Luhmann’a göre iletişim, farklı ihtimaller arasında *seçme* zorunluluğu demektir. Bir başka ifadeyle iletişim, seçimleri süreçlendirmenin adıdır. Bu manada iletişim *bilgi*, *haber* ve *anlamadan* oluşur. Dolayısıyla iletişim, malumatın *seçimi*, haberin *seçimi* ve anlamı oluşturan kabulün *seçimidir*.

Luhmann’ın iletişim (Kommunikation) tanımı, önceki iletişim tanımlarından farklı bir şekilde, günlük davranışlarımıza yönelir. Luhmann’a göre ilk elden iletişim (Kommunikation) içerisinde bulunanlar *kimlikler* değil; *farklar*dır. Dolayısıyla iletişim (Kommunikation) içerisinde bulunanlar insanlar değil sosyal sistemlerdir. “Luhmann için esas olan, toplumun tamamında oluşturulmuş iletişimlerin konumlar, hiyerarşiler, davranış olasılıkları üzerinden gösterilebilmelerinden dolayı” ve bütün iletişim araçlarının etkisi neticesinde toplumsal kültür oluşmaktadır (Dittmar, 2011: 67). Dolayısıyla Luhmann sosyolojisinde bir seçim süreci olan iletişim, temelde bir bilgi işleme işidir. Bilgi işleme işinin karmaşılaşması beraberinde toplumsal yapının da karmaşılaşmasını getirir ki, modern toplumlar sözkonusu bu bilgi işleme işinin karmaşık bir süreç olarak işlediği toplumsal yapılardır aslında. Bu nokta Luhmann (1998: 570-573) sosyolojisi açısından toplumsal evrimin temelini oluşturmaktadır. Böylece her toplumun tarihi pozisyonu nesnel şartlar çerçevesin-

de oluşturulmuş seçenek (Variation), seçim (Selektion) ve yeniden dengeleme (Restabilisierung) arasındaki döngüsel karakterli süreç içerisinde belirlenir.

Eski dünyada gerçekleşen iletişim, yani olasılıklar arasında yapılan seçim, tekdüze bir zaman algısı içerisinde yer alan bir güvenli alanda gerçekleşmekte ve belirli sosyal pozisyonlar etrafında algılanmaktaydı. Bu ise hiyerarşik ve katmanlı bir toplum yapısına işaret etmektedir. İşlevsel farklılaşmış dünyada ise iletişim, heterarşik ve merkezless bir karaktere sahiptir. Böylece iletişim, modern toplumların temel özelliği olan bireyselleşme ve sosyal bağımsızlık merkezinde oluşan karmaşık ve işlevsel farklılaşmış toplumsal yapıların ihtiyaç duyduğu özelliklere cevap verecek şekilde evrimleşmektedir.

Dolayısıyla geleneksel yapılar modernleştikçe, bireyselleşme olgusunun kolektif olandan bağımsızlaştığı bir toplumsal yapı karşımıza çıkmaktadır. Modernleşen her toplumsal yapıda olduğu gibi Türkiye toplumunun modernleşme serüveni de bundan bağımsız olarak düşünülemez. Bu bağlamda Niyazi Berkes (2012: 19-20), modernleşme sürecini *çağdaşlaşma*¹ kavramı çerçevesinde değerlendirir. Bu manada modernleşme tartışmalarına yön vermesi gereken asıl sorun, "...dar anlamında din-devlet ya da devlet-kilise ayrımı sorunu değil, çok daha geniş anlamda 'kutsallaşmış gelenek boyunduruğundan kurtulma' sorunudur" ya da farklı bir anlatımla asıl sorun, "*toplum yaşamının hangi yanları üzerinde gelenek gereklerinin yerine, zamanın gereklerinin insan davranışlarına yol göstermesi sorunu*" dur. Başka bir ifadeyle "Berkes'e göre modernleşme, ... bütün toplumsal kurumlarla birlikte toplumsal değişmeye en çok direnç gösteren din ve geleneği de içine alan kapsamlı bir toplumsal yenileşme hareketidir" (Topses, 2012: 66) ve çağdaşlaşma böylece geleneksel ve "değişmez" kurumların "zamanın gereklerine göre" uyumlu bir şekilde oluşmuş yapılarla değişimini anlatan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şerif Mardin'in (1991: 28) Türk modernleşmesine ilişkin değerlendirmelerinde ise, Batı Avrupa'da toplumların farklılaşması ve merkezileşmeleri yoluyla tedricen gerçekleşen bir süreç olarak modernleşmenin Osmanlı toplumunda farklı şekilde işlediğinin altını çizer. Buna göre, toplumsal farklılaşma ile oluşan toplumsal fonksiyonlardan bazıları merkezde toplanırken buna paralel olarak ayrışan, bu toplumsal fonksiyonları birbirlerine bağlayan "yeni yapılar" ortaya çıkar. İşte "vatandaşlık" ve "milli kültür" kavramları, böylesi kavramlardır. "Osmanlı İmparatorluğu modernleşmenin bilhassa bu bölümünde, tümü ortaya çıkarıcı yapılar kurma noktasında sıkıntı çekmiştir". Bu eksiklik, farklılaşan sosyal yapıların "bir bütün olarak" harekete geçirilmesini engellemektedir. İnsanlar, haberleşme ve ulaşım imkânlarının

---

¹ Berkes, çağdaşlaşma kavramını, Latince *secularism* kavramının karşılığı olarak kullanmaktadır.

desteğiyle ortak çalışma becerilerinin birbirlerini nasıl tamamlayacağından hareketle beraber çalışmayı öğrenirler.

“Toplumun bireyleri arasında hem haberleşme hem de iktisadi yapı açısından bir bağmlaşma (karşılıklı bağımlılık) varsa, o zaman toplumsal seferberlik de oluşur. Bu devirde Batı tipi haberleşme, yani, kitaplar, gazeteler, telgraf, Osmanlı İmparatorluğu’nda çoğunlukla yönetici sınıfın hizmetinde idi. Zamanla haberler, daha az olmakla birlikte, diğer sınıflara da ulaşmaya başladı. Fakat en köklü değişmeler üst sınıfların düşünce ve yaşayışlarında görüldü. Ne alt ne de üst sınıflar yeni bir iktisadi düzen içerisinde bütünleşmediler” (Mardin, 1991: 29).

Toplum içerisinde yer alan bu kültürel kopukluk ile “yaşamın bölünmesi ‘millet’ tabanına oturunca, kültürel çatışmanın cemaatçi (*communitarian*) çerçevesi” belirlenmiş olur. “Büyük gelenek” ve “küçük gelenek” olarak Redfield tarafından kavramsallaştırılan ve –daha az akademik bir dille– “halk” ya da “divan” edebiyatı, “yöneten” ya da “yönetilen” ve “kırlı” ya da “şehirli” gibi ayrımlar/dikotomiler, her toplumda geçerli olmakla birlikte, bütünlüğünü sağlamış toplumlarda “ara yapı”larla birbirlerine bağlanırlar. Türk modernleşmesinde eksik olan tamda bu bağlantıları oluşturacak ara yapıların geliştirilememiş olmasıdır ki, sözkonusu bu yapılar modern sivil toplumun kurucu öğelerindendir. Dolayısıyla Türk modernleşmesinde yönetilen karşısında hiçbir zaman Batılı ya da modern manada “özerkliğe, kuvvet temeline ve meşruiyete” sahip yapılar oluşmadığından, siyasal toplumsal bağlar, cemaatçi temellere dayanmaktan kurtulamamıştır. Bu özellik ayrıca siyasal alanda *muhalefetle* kurulan ilişkinin özelliklerini de açıklamaktadır. Muhaliflere ve itiraz edenlere gösterilen en basit tabiriyle hoşgörüsüzlük, temellerini cemaatçi bir örgütlenme olarak karşımıza çıkan, iktidarın otoritesini “genel irade” olarak kavrayan ve dolayısıyla bu otoriteye karşı çıkmayı toplumsal bütünüün otoritesine karşı çıkmak olarak kavrayan bir iradenin muhalifleri “bölücü” olarak yaftalamaları hiç de anlaşılmaı değildir.

Mardin’in bu yorumundan hareketle haberleşme ve ulaşım imkânları çerçevesinde ortaya çıkan iletişim olgusunun, Türk modernleşmesinde eksik olan ve toplumu oluşturan kişilerin bütünleşmelerini sağlayan bağlantıyı oluşturacak ve geliştirecek ara yapıların –msl., sivil toplum– oluşmasındaki etkili rolünden bahsetmek mümkün olabilir. Bu çalışmanın odağını, bir toplumda iletişimin hangi yapısal özelliklere sahip olduğunun doğrudan sözkonusu toplumun kültürel özelliklerini de etkilediği düşüncesi oluşturmaktadır. Dolayısıyla iletişim olanaklarının yapısal özelliklerinin, bir toplumda gerçekleşen değişimin yönünü ve hızını etkilediği gibi aynı zamanda değişimin karakterini de etkilediği düşünülmektedir.

Bu manada modern toplumların hak arayışlarının bir tezahürü olan sosyal hareketler, iletişim olgusunda meydana gelen değişmelerle paralel bir değişim süreci sergilemektedir. “Toplumsal değişimin ürettiği sosyal rahatsızlıkların dışı vurumu olduğu kadar toplumsal grupların taleplerini ve ihtiyaçlarını da ifade etmesinin yollarından biri olarak” (Alpman, 2014: 20) değerlendirilebilecek olan sosyal hareketler, iletişim sürecinin *yeni* bir evreye geçişine paralel olarak *yeni* bir yapıya kavuşmaktadır. Bu manada yeni iletişim yeni ilişki biçimleri oluşturmaktadır. Eğer toplum yeni ve daha karmaşık bir hâl alıyorsa bu ancak ve kaçınılmaz olarak yeni bir iletişim şekli geliştirmekle mümkündür.

Gezi Parkı olayları, Türk siyasal kültürü içerisinde, iletişim olgusunda yaşanan değişimin de etkisiyle meydana çıkmış olan *sui generis* bir olaydır. İçişleri Bakanlığı verilerine göre² toplam 79 ilde, iki buçuk milyondan fazla kişinin katılım gösterdiği, birçok kişinin ölüp, binlerce kişinin değişik derecelerde yaralandığı bir hareketin toplumsal arka planı tabii olarak sosyolojik bir ilgiyi fazlasıyla hak etmektedir.

Bu araştırma çerçevesinde, değişen iletişim şekil ve araçlarının, toplumların mevcut organizasyonlarını ve siyasal kültürlerini ne şekilde etkilediğinden ve değiştirdiğinden hareketle, Gezi Parkı olaylarında sözkonusu bu değişimin hangi sosyal etkilerle ortaya çıktığı, ne gibi süreçleri içerdiği anlaşılmaya ve açıklanmaya çalışılmıştır.

İnsanlar, karşılıklı etkileşim içerisinde yaşayarak toplumu var ederler. Sözkonusu bu toplumsal etkileşim nihayetinde toplumun devamını sağlayan düzenlilikler/kurumlar olarak karşımıza çıkar. Toplumu var eden toplumsal yapı dinamik bir karaktere sahiptir; zaman içerisinde değişir. Toplumsal değişim, toplumsal kurumların, davranışların, yerleşik sosyal ilişkilerin birbiri ile karşılıklı etkileşimi içerisinde gerçekleşen karmaşık ve çok faktörlü bir süreçtir. Bu bağlamda her bir toplumun siyaset alanı ile ilgili geliştirdiği her türden tutum, kültür ve davranış, bir toplumdaki toplumsal yapının niteliği ile yakından ilgilidir. Toplum düzenini sağlayan her türden ilişki, bize toplumun siyaset alanı ile ilgili tutum, kültür ve davranışları hakkında da kaçınılmaz olarak bilgi verir.

Siyaset alanında gerçekleşen olayların toplumsal nedenlerini anlamak ve açıklamak, bilimsel bir disiplin olarak siyaset sosyolojisinin alanıdır. Toplumsal kurumların birbirleriyle karşılıklı ve sıkı ilişkisini göz önünde bulunduran bir disiplin olarak siyaset sosyolojisinin amacı temelde “...belirli bir toplumda meydana gelen siyasal olayların sosyolojik temellerini araştırmak, hangi top-

---

² Bu konuda İçişleri Bakanlığı'na dayandırılarak yayımlanan bazı haberler için bkz. “2.5 milyon insan 79 ilde sokağa indi” <http://goo.gl/VuTKkX> [01.09.2016, 12:18], “İçişleri Bakanlığı'ndan ‘Gezi raporu’” <http://goo.gl/1vIUOX> [01.09.2016, 12:18] ve “Gezi Parkı eylemlerine katılmayan tek il” <http://goo.gl/wOPKph> [01.09.2016, 12:17].

lumsal olgunun siyaset tarafından şekillendiğini, hangi siyasal olayın toplumsal yapının bir yansıması olduğunu tespit etmektir” (Vergin, 2011, 24). Bu tanımdan hareketle siyaset sosyolojisi, siyasal olayları ve aktörlerin davranışlarını diğer toplumsal kurumlarla kurduğu ilişkiyel birliktelik çerçevesinde inceler.

Kişilerin hangi angajmanlarla ne tür bir siyasal katılım sergiledikleri konusu, siyaset sosyolojisinin ilgi duyduğu konuların başında gelmektedir. Yukarıda verilen siyaset sosyolojisi tanımı ele alındığında siyasal katılım davranışı, siyasal tutum, siyasal kültür vb. toplumsal faktörlerden bağımsız olarak düşünülemez. Dolayısıyla bir toplumun siyaset kurumu içerisinde yer alan tutum ve davranışlarının nasıl şekillendiğini anlamak ve açıklamak bir topluma bütüncül ve ilişkiyel olarak bakmayı gerekli kılar.

Bu bağlamda siyaset kurumu da her toplumsal kurum gibi, toplumsal yapıda gerçekleşen her değişimden/dönüşümden payını almaktadır. Aydınlanma, küreselleşme, modernizm gibi toplumsal olgular toplumsal değişimin hızını, yönünü ve karakterini etkilemektedir. Sözelimi Arnold Toynbee, toplumsal değişim ile iletişim hızını ilişkilendirmiştir (akt. Karaçor, 2009: 122). Buna göre bir toplumdaki iletişim hızı ile toplumsal farklılaşma, etkileşim ve değişim arasında pozitif korelasyon vardır. Bu bakış açısıyla modern toplumlar iletişim hızının ve dolayısıyla toplumsal değişimin en hızlı olduğu toplumlardır. Hızlı değişim, artık günümüz toplumlarının karakteristik bir özelliğidir.

Zaman-mekân sıkışması, iletişim hızı ile toplumsal değişim arasında sıkı bir ilişkinin öngörüldüğü modern toplumlarda toplumsal değişimi anlamamızı sağlayan temel kavramlardanır. Dijital iletişim sayesinde toplumsal etkileşim, artık modern toplumlarda oldukça kısa bir zaman dilimi içerisinde ve mekân tanımayan bir yaygınlıkla gerçekleşmektedir. Dolayısıyla iletişim teknolojileri sayesinde modern toplumlarda yeni bir zaman ve uzam algısı oluşmuştur. Zaman artık neredeyse yok sayılır bir hâle gelmiş, mekân ise coğrafi sınır ve uzaklık kavramlarından sıyrılmıştır (Castells ve İnce, 2006: 26-33).

Tarih boyunca toplumlarda var olan yöneten yönetilen arasındaki ilişkinin karakteri, yeni medya teknolojileri sayesinde –daha önce hiç olmadığı kadar– değişikliğe uğramıştır. Zaman-mekân sıkışması, toplumun bilgi merkezli algılanması, toplum üyelerinin iletişim süreçlerine aktif katılımı gibi özellikler, yöneten yönetilen arasındaki mesafenin kısılmasına, iletişimin sadece bilgi paylaşımı olmaktan daha fazla bir anlam kazanmasına ve kişilerin bu süreci işletecek yeni organizasyon şekilleri aramasına neden olmuştur (Karaçor, 2009: 126-130).

İletişim sosyolojisi açısından yeni medya üzerine yapılan analizlerin önemi, onun geleneksel medya aygıtlarından farklı olarak, kişilere aynı zamanda hem kaynak hem de alıcı olma yetisi kazandırmış olmasıyla alakalıdır.

Bu manada yeni medya, iletişim olgusuna interaktif bir karakter kazandırır. Yeni medya/iletişim teknolojileri karakter olarak üç temel bağlamda değerlendirilebilir: karşılıklı iletişim, kitlesizleştirme ve asenkron olabilme. Kişiler, karşılıklı iletişim süreçlerini belirli bir hedef kitle gözetmeksizin tek tek özel kişilerle sürdürebilmekte ve bunu yaparken aynı zamanda iletişimi istedikleri zaman başlatıp, dondurup, sonlandırabilmektedirler (Karaçor, 2009: 125). Bu sayede kişiler, toplumu, iletişim (iletişim) yoluyla, aktif ve katılımcı kişiler olarak yeniden kurarlar.

Toplumsal değişim, üretim-tüketim ilişkilerinde olduğu gibi toplumsal yapı ve sosyal ilişkileri de etkilemiştir. Sözkonusu bu değişime paralel olarak siyasal süreçlere katılmayı isteyen kişiler, çevrimiçi iletişim yoluyla katılımlarını sağlayacak yeni bir organizasyon formu arayışı içine girmişlerdir. Gelişen iletişim teknolojilerinin bir parçası olarak internet, küresel ölçekte insanların birbirleriyle bağlanmasını (Network) sağlamış ve bu manada,

“...küreselleşme olgusuna yeni bir boyut kazandırarak, küreselleşmenin bütün evlerde hissedilmesini kolaylaştırmıştır: Uzamsal farklılıkları aşan, katılan, dahil olan, müdahil olan, etkileyen ve her daim etkiye açık olan yeni bir bireyin ve bu birey etrafında şekillenen çevrimiçi toplumsal yapılanmanın doğmasına neden olmuştur... Bu ise yeni bir örgütlenme ve eylem biçiminin doğmasını kolaylaştırmıştır” (Göker ve Doğan, 2011: 177).

Toplumun merkezsizleştiği iletişim/bilgi çağında bu, tamda kişilere, böyle bir toplumsal ağa katılarak davranışlarını direkt ya da dolaylı olarak sanal alan içerisinde oluşturma ve toplumsal varlıklarını az ya da çok buna bağlama şansını verir. *Sanal cemaatler* yoluyla internet, sadece bilgi paylaşımı işlevini aşan bir şekilde zaman ve mekân engellerini aşarak, iletişimin taraflarının *biz duygusunu* geliştirmelerine yardımcı olur. Böylece internet, siyasal kültür ve siyasal katılım davranışlarının değişiminin yolunu da açmış olur. Yeni kitle iletişim araçlarının beraberinde bir imkân olarak getirdiği geri-besleme kültürü (Feedback-culture), siyasal katılım davranışını değiştirecek yeni bir siyaset (Neopolitics) anlayışına yol açmış olur. Ağdaşlık (Netizens), akışkan demokrasi (Liquid Democracy), dijital demokrasi (Digitale Demokratie) gibi özellikleri içerisinde barındıran yeni siyasal kültürün siyaset kurumu açısından sonuçları şu şekilde sıralanabilir:

- 1) Siyasal kararlar artık demokratik meşruiyet olmaksızın kabul ettirilemez.
- 2) Siyasal katılım kültürü değişmektedir: Toplum, konu merkezli protesto/hareket toplumuna doğru değişmektedir.
- 3) İnternet yoluyla siyasal katılımın maliyeti düşmektedir.

- 4) İnternette servis sağlayıcıların kişiler ve gruplar üzerinde etkilerini içeren gerçek zamanlı yeni güç merkezleri oluşmaktadır (Lachenmayer ve diğerleri, 2012: 273-274).

Bu bağlamda, 2013 Haziran ayında İstanbul, Taksim-Gezi Parkı merkezli gerçekleşen ve kısa süre içerisinde Türkiye'nin birçok şehrine yayılan toplumsal bir hareket olarak Gezi Parkı olayları, siyasal kültürümüzdeki toplumsal değişime paralel olarak gerçekleşen değişimleri göstermesi ve değişimin enstrümanlarından olan yeni medya üzerinden *yeni siyasal kültürün* gözlenmesi bakımından oldukça önemlidir. Bu çalışmada Gezi Parkı olayları örnekleminde hareketle, siyasal katılımın değişmesinde etkili sosyal olgulardan olan çevrimiçi iletişim ve yeni medya kültürünün ne şekilde etkili olduğu analiz edilmeye çalışılmıştır.

Bu kitabın kapsamı içerisinde, yukarıda kısaca bahsedilen teorik çerçeveden ve saha verilerinden hareketle aşağıda zikredilen sorular dolayımında Gezi Parkı olayları sosyal hareketler sosyolojisi bağlamında analiz edilecektir.

- Toplumsal organizasyon ile iletişim arasındaki ilişki nasıl açıklanabilir?
- İletişim şeklinin değişmesi toplumsal yapıyı nasıl etkiler?
- Toplumsallaşma şekli ile iletişim arasındaki ilişki nasıl kurulabilir?
- Çevrimiçi iletişim ile toplumsal yapı arasındaki ilişki ne şekilde kurulabilir?
- Siyasal davranış hangi sosyolojik süreçlerle şekillenir?
- Siyasal davranışın oluşmasında iletişimin rolü nedir?
- Siyasal konumlanışların farklılaşması sürecinde iletişimin rolü nedir?
- Çoklu bağlamlarda teşekkül etmiş birliktelikler çerçevesinde bir toplumsallaşma mümkün müdür?
- Gerçek zamanlı elektronik iletişim (GZEİ) teknolojilerinin taşıyıcısı olduğu toplumsallaşmaların gündelik hayattaki görünürlüğü nasıl gerçekleşir?
- Gezi Parkı olayları özelinde yeni medya kullanımının rolü ve etkisi nedir?
- Gezi Parkı olaylarında yer alan gerçek kişilerin yeni kitle iletişim araçları ile kurdukları ilişki, sosyal ve siyasal konumlanışlarını hangi sosyal süreçler aracılığıyla etkilemiştir?

Gezi Parkı olaylarının örneklem olarak seçilmesi tesadüfî değildir. Gezi Parkı olayları, Türk siyasal kültüründe daha önce eşine rastlanmamış –ki zaten olması olanaksızdı– ve sonuçları bakımından da hâlâ etkisi altında olduğumuz bir sosyal olay olarak cereyan etmiştir. Gezi Parkı olaylarını mümkün

kılan öznel sebeplerin araştırılması ve ortaya çıkarılması akademik açıdan ilgi çekici bir konudur.

Gezi Parkı olaylarının sosyolojik ilgiyi hak etmesindeki başlıca sebepler şu şekilde sıralanabilir. Öncelikle Gezi Parkı olayları, birçok siyasal sonucu ve etkiyi doğal olarak beraberinde getirmekle beraber, olayların sosyolojik yönü de en az siyasal yönü kadar ilgiye ve araştırmaya değerlidir. Başlangıç olarak Türkiye’de siyasal hayat içerisinde cereyan etmiş böyle bir olaya daha önce rastlanmamıştır. Bu manada Gezi Parkı olayları benzeri bir olayın daha önce yaşanmamış olmasının sebebi, onun çoklu bağlama oturan oldukça karmaşık bir olay olmasından kaynaklanmaktadır. Bu noktada Gezi Parkı olayları, bir kısmıyla sınıfsal özellikler taşıyan, diğer yandan tamamen sivil alanla alakalı ama hem de diğer kültürel faktörlerin işlediği, ayrıca gençlerin ön planda olduğu ve sosyal hareketlere yeni bir ivme kazandıran, sosyal medyanın sıkça kullanıldığı; işte bütün bunların ve daha fazlasının elbette Gezi Parkı olaylarına neden olduğu bir vakıadır.

Ayrıca İstanbul, Taksim-Gezi Parkı, hem konum olarak şehir kuramları açısından hem de mekânın sembolik çağrışımlarından dolayı yaşam tarzı ile ilgili konuların sembolleştirilebildiği bir alandır. Bu manada bu olayların İstanbul, Taksim-Gezi Parkında vuku bulması ayrıca manidardır. Hem katılımcıların hem de hükümetin Gezi Parkı sembolü üzerinden birbirlerini belirlemeye çalışmaları ya da mekânda “iz” bırakmaya çalışmaları boşuna bir çaba değildir.

Dolayısıyla tüm bu sebeplerden dolayı Gezi Parkı içerisinde cereyan eden olayları var eden özel şartların sosyolojik analizi üzerinde uzunca mesai harcamayı hak eden bir konudur.

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Her bilimsel araştırmada olduğu gibi bu araştırmada da belirli bir metodolojik yol takip edilmiştir. Öncelikle bu çalışma, aşağıda zikredilen sayılılardan yola çıkarak saha verilerini açıklamayı hedeflemektedir.

Gözlem yoluyla ve sahadan elde edilen veriler iletişim, yeni iletişim araçları, yeni medya, siyasal kültür, siyasal katılım gibi faktörler çerçevesinde gündelik hayat içerisinde kurulan toplumsal ilişkilerin analizi Niklas Luhmann’ın “Autopoietik Sistem Kuramı”nı inşa ederken geliştirdiği *iletişim* kavramı çerçevesinde ele alınacaktır. Luhmann sosyolojisinin en temel kavramı olan iletişim kavramı toplumsal yapının daha doğrusu günümüz toplumlarının karakterini oluşturan yapıların oluşturucusu olarak kullanılacak ve Luhmanncı iletişim kavramı ile karmaşık toplumların yapısı arasındaki ilişki *Luhmanncı Sistem Kuramı* çerçevesinde ele alınacaktır. Bu bağlamda bu çalışma, yeni iletişim araçları ve karmaşık toplumların siyasal kültürünün bir uzantısı

olduğu var sayılan yeni sosyal hareketler arasındaki ilişki bir bütünün ilişkili parçaları olarak ele alıp karşılıklı olarak nasıl çalıştıklarını açıklamayı amaçlamaktadır.

Mekân kavramı, sabit, değişmez, somut ve tarihsiz bir 'oluş' olarak değil, sosyal ilişkilerin üretim ilişkilerinin ve egemen ideolojinin kurulup söküldüğü ve yeniden kurulduğu bir alan olarak değerlendirilebilir" (Alpman, 2016a: 77). Bu tanımdan hareketle yeni iletişimin taşıyıcısı olarak yeni medya toplumsal ilişkilerin kurulduğu alanlar olarak mekân kavramı ile ilişkilendirilebilir. Böylece yeni medya "toplumsal ilişki biçimlerini, sunduğu mekân ve zaman algısı üzerinden yeniden ürettiği/inşa ettiği" savunulabilir (Göker, 2017: 185). Yeni medyanın yapısal özellikler açısından geleneksel medyadan farklı olarak çift yönlü bir akışa sahip olması ve geleneksel medyanın çizdiği sınırları ortadan kaldıran bir yapıya sahip olması Luhmann sosyolojisi bağlamında yeni medyanın daha da karmaşıklaşan günümüz toplumlarının iletişim şekli olarak işlev görmesi olgusunu ile ilişkilendirilmektedir (Tyhe, 2013: 209-210).

Bu çerçevede toplumsal yapının ve bunlara ait sosyal alanların nasıl dizildiklerini ve bu dizilişin toplumsallaşma üzerindeki etkisini analiz etmek ve bu ilişkiyi yeni medya dolayısıyla şekillenen iletişim sistemlerinin toplumsal yansımaları anlamak üzere *heterarşi* kavramından yararlanılacaktır (Goldammer, 2003: 1). Ayrıca yeni medyanın beraberinde getirdiği sınırsızlaşma eğilimi gerçek-maddi ve sanal mekânların bir arada yapılar olarak kavranmalarını gerektirmektedir. Bu bağlamda *hibritleşme* kavramından, sanal olanla gerçek-maddi olan arasındaki ilişkinin karakterini anlamaya yönelik kullanılması amaçlanmaktadır (Unger, 2010: 104).

Her bilimsel araştırmanın ortaya konulması gerek bir amacı vardır. Buna göre bu araştırma, toplumsal organizasyon ve iletişim olguları arasındaki karşılıklı ilişkinin karakterini, yeni sosyal hareketler ve yeni medya kullanımı üzerinden çözümleyerek günümüz karmaşık toplumlarının yapısı ile sözkonusu bu toplumların ürettiği iletişim şekilleri arasında Luhmann sosyolojisi çerçevesinde yer alan iletişim kavramından hareketle açıklamayı amaçlamaktadır.

Bu bağlamda, bir yandan yeni iletişim şekillerinin siyasal katılımı nasıl şekillendirdiği, diğer taraftan sözkonusu bu ilişkinin toplumsallaşma sürecinde ne gibi değişimleri beraberinde getirdiğinin çözülmesi amaçlanmıştır. Ayrıca, sosyal hareketlere/olaylara gerçek-maddi mekânda ve sanal mekânda katılan gerçek kişilerin, siyasal katılım davranışlarının hangi faktörler tarafından belirlendiğinin ve şekillendiğinin, siyasal katılım sürecindeki farklılıkları oluşturan toplumsal olguların neler olduğunun, siyasal katılım davranışının sosyal medyada nasıl gözlendiğinin Gezi Parkı olaylarına katılan gerçek kişiler üzerinden çözülmesi amaçlanmıştır.

Sözkonusu amaca ulaşırken karşılaşılan bazı sınırlılıklar da sözkonusudur. Bu araştırmanın sınırlılıkları şu şekilde ortaya konulabilir: Sosyoloji bilimsel bir disiplin olarak, toplumsal olguları, görünenin arkasındaki ilişkiyle derinlemesine analiz etme mecburiyeti içerisindedir. Bu tür bir analiz içinse hatırı sayılır bir zaman geçmesi gerektiği aşikardır. Toplumsal değişme; toplumsal yapıların, süreçlerin, işlevlerin ve öğelerin zaman içerisinde ve çok etmenli faktörlerin etkileşimi çerçevesinde farklılaşmalarını ifade eden karmaşık bir süreçtir. Bununla birlikte bu çalışmada toplumsal değişimin analizi, toplumsal değişme sürecini etkileyen faktörlerden olan iletişim olgusu ile sınırlandırılmıştır. İletişim kavramının çalışma içerisinde Luhmann sosyolojisi çerçevesinde kurgulandığı şekliyle kullanılmış olması da ayrıca bir sınırlılık olarak karşımıza çıkmaktadır.

İletişim, Luhmann sosyolojisi içerisinde inşa edilmiş bir kavram olarak ele alındığında gündelik hayatın her alanında gözlenebilen bir ayırım ve anlamlandırma süreci olarak kişilerin eylemlerini etkilemektedir. Bu çalışma çerçevesinde sözkonusu bu etki yeni sosyal hareketler bağlamıyla sınırlandırılmıştır. Sözkonusu bu sınırlılık saha çalışması sürecinde 2013 Haziran ayında İstanbul, Taksim-Gezi Parkı olaylarına fiilen katılmış gerçek kişiler olarak belirlenmiştir.

Sahada var olan olgunun gerçekliğine ulaşmak, oldukça fazla dikkat ve emek ister. Sözkonusu bu emeğin hatırı sayılır bir kısmı ise yöntemle alakalıdır. Bu çalışma temelde, iletişim olgusu ile toplumsal organizasyon arasında ne tür bir ilişkinin olduğu sorusuna cevap aramaktadır. Bu çerçevede iletişim olgusunun eriştiği gelişim ve karmaşıklık düzeyi ile toplumun ulaştığı gelişim ve karmaşıklık düzeyi arasındaki ilişkiyi olgular arası nedensellikten hareketle ortaya koymayı hedeflemesinden dolayı *açıklayıcı* bir araştırmadır. “Açıklayıcı araştırmalar, hipotezden kalkarak veri toplama araçlarıyla olaylar ve değişkenler arasında neden-sonuç ilişkisi kurmayı ve olayları, olguları açıklamayı amaçlar” (Çelebi, 1996: 107).

Ayrıca bu çalışma, görüşme yapılan kişileri kendi gündelik yaşantıları içerisinde ele alarak ve değerlendirerek mevcut toplumsal yapı içerisinde buldukları konumu ilişki olarak analiz etmeyi hedefleyen bir özellik göstermesi bakımından *nitel* bir çalışmadır. “Bir nitel araştırmacı verilere anlam verir, onları çevirir veya anlaşılır kılar. İncelenen insanların bakışa açılarıyla başlar ve sonra incelenen insanların dünyayı nasıl gördüğünü, durumu nasıl tanımladığını veya durumun onlara ne anlam ifade ettiğini bulur” (Neuman, 2006: 237).

Bununla birlikte bu çalışma çerçevesinde gerçekleştirilen saha araştırmasının amacı, görüşme yapılan kişileri kendi gündelik yaşantıları ve anlatıları içerisinde ele almak ve değerlendirmektir. Dolayısıyla siyasal aktör olarak kişilerin iletişim süreçleri ve sosyal ilişkiler içerisinde kendilerini ve çevreleri-

ni nasıl anladığı, açıkladığı ve yorumladığı kendi anlattıklarından ve yorumlarından hareketle ele alınıp değerlendirildiğinden bu çalışma ayrıca sosyal olanın bilgisinin ve gündelik yaşamdaki gerçekliğinin bir kısmının sözkonusu bu anlatımlara dayanarak yeniden inşa edildiği *anlatı analizi* (*Analitik Anlatı, Anlatı Açıklaması, Biyografik Analiz*) özelliği taşıyan bir çalışmadır. Zira sosyal/siyasal gerçekler kendilerini toplumsal ve kültürel olarak kurarlar, onlar kişiler tarafından inşa edilen anlamlardır. Dolayısıyla nitel araştırma teknikleri kullanılarak az sayıda kişi çerçevesinde ve fakat toplumsal gerçeklik inşası sürecinde anlamların nasıl inşa edildiğini değerler ve ilişkiler bağlamında analiz etme imkânına kavuşulması amaçlanmıştır.

Bu çalışmada nitel tekniklere ek olarak, sahadan elde edilmiş verilerin anlamlı bir tekrar oluşturup oluşturmadığının tespiti ve sözkonusu bu tekrarların belirlenmesi yoluyla verilerin genellemesine ve standardizasyonuna ulaşmak amacıyla *içerik analizi* kullanılmıştır. Böylece nitel verilerin derinlemesine ve soyut analizi görüşmelerde sıklıkla kullanılan kavramların tekrarları çerçevesinde daha genel ve nicel verilerle desteklenmiş ve sosyal olanın gündelik hayatta yer alan görünürlüğü matematiksel olarak da gösterilmiştir (Neuman, 2006: 466).

Gözlem, bir saha araştırması için önemli bir başlangıç noktasıdır. Bir saha araştırmasının temel hareket noktası sosyal olanın gündelik akış içerisinde gizlenmiş olduğu varsayımdır. Bu bağlamda saha araştırma sürecinde fiziksel, süreçsel ve ilişkisel her ayrıntı dikkate değerdir. Bu bağlamda sosyal gerçeklik kişilerin öznel konum, ilişki ve pratikleri bağlamında kendisini var edebilir. Sosyal olanın sözkonusu bu karmaşık ve çok boyutlu doğasını kavramak gözlem süreci ile mümkündür. Bu manada bu çalışma, *gözlem tekniğini* sahada görülen sosyal olguları anlamak ve yorumlamak noktasında bir yol gösterici işleve ulaşmak için kullanmayı amaçlamaktadır.

Araştırmada, sosyal sistemlerden biri olan siyasal kültür ile iletişim araçları arasındaki ilişki, davranışsal ve nedensel açıklamalardan ziyade, uzun süreçler içerisinde, karşılıklı ve döngüsel olarak birbirlerine sebep olan, güçlendiren ve değiştiren iki sosyal olgu olarak ele alınmakta ve toplumsal değişim ile iletişim arasında bir ilişki olduğu ve toplumların her yeni ve daha karmaşık bir evreye geçişinin ancak yeni bir iletişim şekliyle mümkün olacağı hususunu saha verilerinden hareketle açıklaması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda belirli bir literatür açıklanmış ve Haziran 2013'te İstanbul, Taksim-Gezi Parkı merkezli vuku bulan Gezi Parkı olayları örneklemeden hareketle yeni sosyal hareketlerin sistem kuramı çerçevesinde ve Luhmanncı iletişim kavramı ekseninde analizi yapılmıştır. Bu çerçevede literatür taraması ile yeni sosyal hareketler ve iletişim olgularının ilişkisinin açıklanması amaçlanmıştır.

Görüşmelere başlamadan önce sahada gözlem çerçevesinde Haziran 2013'te vuku bulan Gezi Parkı olayları esnasında, Taksim Gezi Parkı ve çevresinde bulunmuş ve katımlı gözlem yapılmıştır. Böylece Gezi Parkı olaylarına katılan gerçek kişilerin siyasal kültür algılarını ve gündelik pratiklerini doğrudan gözlemlene fırsatı sağlanmıştır. Gezi Parkı olayları sırasında orada olan birçok gerçek kişiyle ön görüşmeler yapılmış ve gözlemlenmelere dair bilgiler notlandırılmıştır. Ayrıca duvar yazıları başta olmak üzere Gezi Parkı ve çevresi fotoğraflanmıştır. Bununla birlikte Gezi Parkı olayları süreci ve sonrasında Facebook ve Twitter gibi sosyal kitle iletişim araçları başta olmak üzere birçok yeni medyaya ait iletişim ağlarında Gezi Parkı olaylarıyla ilgili paylaşımlar takip edilmiş ve arşivlenmiştir.

Katımlı gözlem sırasında ve sonrasında görüşmeciler *kasti (yargısal) örnekleme* ve *kartopu örnekleme* teknikleri yardımıyla belirlenmiştir. Öncelikle katımlı gözlem sürecinde monografik (tekbirimli) yargısal örnekleme tekniği ile araştırmanın problemine yönelik verilerin en iyi şekilde sağlayabileceğine ve araştırma evreninin temsilcisi olduğuna inanılan kişilerle görüşmeler yapılmıştır (Sencer, 1989: 382; Neuman, 2006: 322-323). Sonrasında *kasti* örnekleme tekniği ile görüşme gerçekleştirilen anahtar kişilerin yardımıyla örnekleme evreni *kartopu* tekniği ile genişletilmiştir.

Sahadan verileri toplamak için yarı yapılandırılmış mülakat formu oluşturulmuştur. Böylece görüşmelerin önceden hazırlanmış soru protokolleri yardımıyla belli bir sistematik çerçevesinde ilerlemesi sağlanırken aynı zamanda gerekli görüldüğü durumlarda sorular değiştirilerek görüşmecilerin sosyal gerçeklik ile ilgili anlatılarının detaylandırılması sağlanmıştır.

Bu bağlamda öncelikle görüşmecilerin toplumsal konumlarını anlamak amacıyla demografik ve biyografik özellikleri alınmış ve buradan hareketle siyasal kültür açısından toplumsal konumlanmalarına yönelik özellikleri ve sözkonusu bu konumlanmalarını etkileyen iletişim pratikleri çözümlenmeye çalışılmıştır. Sonrasında sorulan tutum ve davranış sorularıyla Gezi Parkı olaylarını hangi politik çerçevede anladıklarının ve Gezi Parkı olaylarını iletişim süreçleriyle nasıl ve ne şekilde ilişkilendirdiklerinin anlaşılması amaçlanmıştır.

Bu araştırma ampirik bir araştırmadır ve araştırmanın örneklemini Haziran 2013'te İstanbul Gezi Parkı'nda vuku bulan Gezi Parkı olaylarına fiilen katılmış gerçek kişiler oluşturmaktadır.

Bu çerçevede değişik yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik konum, eğitim, meslek gibi demografik özelliklere ve örgütlü/örgütsüz, farklı siyasal ve toplumsal konumlanışlara sahip, Gezi Parkı olaylarına fiilen katılmış toplam 23 (yirmi üç) gerçek kişi ile görüşülmüştür. Saha sürecinin ilk turu 2013'ün Haziran ayında Gezi Parkı olayları sırasında *kasti* örnekleme tekniği ile seçilmiş görüşmeciler ile başlamış, olaylar sırasında biri grup görüşmesi olmak üzere toplam

5 (beş) görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmelerde ve görüşmeler sonrasında elde edilen anahtar kişilerden hareketle ve kartopu tekniği kullanılarak seçilen örnekleme sahip ikinci tur saha çalışması ise 13.10.2015 tarihinde başlamış ve 09.04.2016 tarihinde sonlandırılmıştır. İkinci tur görüşmelerde ise toplam 18 (on sekiz) gerçek kişi ile görüşülmüştür.

Saha çalışmaları sürecinde yapılan tüm görüşmeler araştırmaya dâhil edilmiştir. Saha çalışmasının ilk aşamasında yer alan 5 görüşmeciden 4'ü görüşmelerde ses kayıt cihazı kullanılmasına izin vermiş 1 görüşmeci ise izin vermemiştir. Saha çalışmalarının ikinci turunda ise yapılan 18 görüşmenin tamamında ise görüşmeciler ses kayıt cihazı kullanılmasına izin vermiştir. Buna rağmen bir görüşmede teknik bir arızadan dolayı ses dosyası silinmiştir. Görüşmeler esnasında ses kayıt cihazına ek olarak görüşmeler kısaca notlandırılmıştır. Ayrıca görüşmeler sonrasında da gerekli görüldüğü takdirde araştırma notları ile görüşmelerin içeriği ve gözlemler detaylandırılmıştır.